

SENSORVEILEDNING

EKSAMEN STV1200

HØSTEN 2022

Sensuren skal relateres til følgende læringsmål:

Kunnskaper

Du skal:

- bli kjent med grunntrekkene i statssystemet og forhold som kan bidra til endring eller stabilitet i dette systemet
- lære om hvordan den enkelte stat utformer sin politikk overfor andre stater
- få innsikt i makt-, konflikt- og samarbeidsaspekter ved forholdet mellom stater
- bli kjent med oppbygningen av internasjonale organisasjoner som FN, EU og NATO og hvordan slike organisasjoner under gitte betingelser kan påvirke staters atferd
- få en innføring i internasjonal politisk økonomi, bl. a. om det internasjonale handels-, valuta- og finanssystemet
- bli kjent med sentrale problemstillinger knyttet til menneskerettigheter, migrasjon og internasjonalt samarbeid om klima- og helseutfordringer

Ferdigheter

Du skal:

- kunne definere og bruke sentrale begreper innen internasjonal politikk
- kunne sammenlikne ulike saksområder langs dimensjoner som konflikt, samarbeid og integrasjon, og forklare eventuelle forskjeller mellom disse
- kunne vurdere betydningen av andre aktører enn stater (som transnasjonale selskaper og miljøorganisasjoner), herunder hvordan de påvirker internasjonal politikk
- kunne beskrive viktige internasjonale samarbeidsordninger, forklare måten de virker på og påpeke styrker og svakheter i deres struktur

Generell kompetanse

Du får trening i å:

- anvende teoretisk og begrepsmessig kunnskap om internasjonal politikk
- sammenlikne ulike tilnærminger
- vurdere andres framstillinger og analyser

Karaktersetting skal være i tråd med følgende beskrivelse av karakterene:

Karakter	Generell kvalitativ beskrivelse (UHR/UiO)	Fagspesifikk beskrivelse: Bacheloremner i statsvitenskap
A Fremragende	Fremragende presentasjon som klart utmerker seg. Kandidaten viser svært god vurderingsevne og stor grad av selvstendighet.	Kandidaten behersker pensum på en fremragende måte. Begreper, teorier og empirisk kunnskap anvendes svært sikkert, selvstendig og reflektert ved drøfting av faglige problemstillinger. Korrekt bruk av kilder og referanser.
B Meget god	Meget god prestasjon Kandidaten viser meget god vurderingsevne og selvstendighet.	Kandidaten behersker pensum meget godt. Begreper, teorier og empirisk kunnskap anvendes meget sikkert, selvstendig og reflektert ved drøfting av faglige problemstillinger. Korrekt bruk av kilder og referanser.
C God	Jevnt god prestasjon som er tilfredsstillende på de fleste områder. Kandidaten viser god vurderingsevne og selvstendighet på de viktigste områdene.	Kandidaten behersker pensum godt. Begreper, teorier og empirisk kunnskap anvendes sikkert og selvstendig ved drøfting av faglige problemstillinger. I hovedsak korrekt bruk av kilder og referanser.
D Brukbar	En akseptabel prestasjon med noen vesentlige mangler. Kandidaten viser en viss grad av vurderingsevne og selvstendighet.	Kandidaten har ufullstendige pensumkunnskaper. Begreper, teorier og empirisk kunnskap anvendes ujevnt. Visse mangler når det gjelder bruk av kilder og referanser.
E Til- strekkelig	Prestasjonen tilfredsstillende minimumskravene, men heller ikke mer. Kandidaten viser liten vurderingsevne og selvstendighet.	Kandidaten har klart mangelfulle pensumkunnskaper. Vesentlige feil eller mangler når det gjelder anvendelse av begreper, teorier og empirisk kunnskap. Viser også svak forståelse ved drøfting av faglige problemstillinger.
F Ikke bestått	Prestasjon som ikke tilfredsstillende de faglige minimumskravene. Kandidaten viser både manglende vurderingsevne og selvstendighet.	Kandidaten behersker selv ikke elementære deler av pensum. Store hull i kunnskapen eller feilaktig gjengivelse og anvendelse av sentrale begreper og teorier.

SPESIFIKKE RETNINGSLINJER Høsten 2022

Eksamen har to deler. Del 1 teller 60%, del 2 teller 40%.

Kandidatene skal besvare ett av alternativene (A-C) under del 1, og tre av fem spørsmål (D-H) under del 2.

Del 1: Essay (langsvar) – besvar ett av alternativene

A: FNs sikkerhetsråd

Gjør kort rede for hvordan er FNs sikkerhetsråd er satt sammen og hva som er beslutningsreglene i rådet. Hvorfor det er gjort på denne måten? Hva er FNs, og derav Sikkerhetsrådets, hovedoppgave? Angi noen sentrale virkemidler FNs sikkerhetsråd kan ta i bruk for å ivareta disse oppgavene. Diskuter til slutt i hvilken grad rådets sammensetning har betydning for hvor effektivt rådet er ivaretar sine oppgaver. Bruk gjerne ulike teoretiske perspektiver i drøftingen.

Pensum: Hovi og Underdal s. 71-73 + 190-194 og Grieco s. 165-171 + 261-266, Grieco har også relevante henvisninger til FNs sikkerhetsråd i det historiske kapittel 2.

Sikkerhetsrådet har fem faste medlemmer, og ti som velges. Et vedtak i rådet krever ni stemmer. De faste medlemmene har vetorett, dvs. de kan, ved å stemme imot, forhindre ethvert substansielt vedtak. De ti valgte medlemmene velges for to år, fem seter er på valg hvert år. De valgte representantene velges ut fra en geografisk fordelingsnøkkel. De kan heller ikke gjenvelges umiddelbart.

Når det gjelder FNs (SRs) hovedoppgave, er tanken en referanse til charterets artikkel 1. Den er også presentert i pensum og på forelesningene i kortform slik:

De Forente Nasjoners formål er ... å opprettholde internasjonal fred og sikkerhet, ... treffe effektive, kollektive tiltak for å hindre og fjerne trusler mot freden ... sørge for at mellomfolkelige tvister ... som kan lede til fredsbrudd, blir ordnet ... med fredelige midler i samsvar med rettferdighetens og folkerettens prinsipper.

Når det gjelder motivene for denne ordningen er poenget at maktfordelingen innad i organisasjonen skulle gjenspeile maktforholdene i internasjonal politikk generelt. Dette diskuteres forholdsvis detaljert hos Hovi og Underdal på sidene 190-194.

Når det gjelder virkemidler er hovedinnholdet i FN-charterets kapittel VII er gjengitt i Grieco s. 167 og hos Hovi og Underdal s. 191-193. Dette er presentert i kortform på forelesningen slik:

- Artikkel 39: Sikkerhetsrådet skal fastslå om det foreligger noen trussel mot freden ... hvis så:
- Artikkel 41: Tiltak unntatt væpnet makt. Hvis SR finner disse utilstrekkelige så:
- Artikkel 42: Skulle Sikkerhetsrådet mene at de tiltak som omhandles i artikkel 41 vil bli utilstrekkelige, kan det treffe slike tiltak ved stridskrefter i luften, til lands og til sjøs som måtte være nødvendig for å opprettholde eller gjenopprette mellomfolkelig fred og sikkerhet.

Det finnes naturligvis flere virkemidler. Sikkerhetsrådet kan oppfordre partene til å bilegge tvister, de kan be Generalsekretæren ta initiativ til forhandlinger og mekle mellom partene osv. Vi kan ikke forvente en uttømmende liste, men dersom kandidatene nevner noen slike virkemidler bør det telle positivt i bedømmelsen.

Det er ikke meningen at denne drøftingsdelen skal være veldig omfattende. Tanken er å invitere til noen systematiske refleksjoner. Kjernen er selvsagt at vetoretten til de fem faste medlemmene kan forhindre effektive inngrep i konflikter hvor disse har interesser, eller støtter en av partene. Slik vil det ofte være: problemstillingen er diskutert kort i begge pensumbidragene nevnt over, og på forelesningen ble det presentert en statistikk over bruken av vetoretten.

B: EUs pengeunion

Hva er hovedinnholdet i EUS pengeunion, også kalt Den økonomiske og monetære union (ØMU)? Diskuter hvilke konsekvenser en slik union har for medlemslandenes handlefrihet når det gjelder valutapolitikk, pengepolitikk og finanspolitikk?

Pensum: Claes og Førland: s. 114-130 og til dels Claes, Hveem og Tranøy: s. 131-143.

Dette er en krevende oppgave. Den retter seg særlig inn mot ti sider i Claes og Førland (s. 110-120). Tema ble tatt grundig opp på forelesningen, og var også tema på siste oppsummerende forelesning.

Under overskriften hovedinnhold presenteres Maastricht-kriteriene eller konvergenstkriteriene som ble stilt til land som ville være med:

- Inflasjonen skulle ikke være mer enn 1,5 % høyere enn gjennomsnittet i de tre medlemslandene med lavest inflasjon.
- Rentenivået skulle ikke være mer enn 2 % høyere enn gjennomsnittet i de tre medlemslandene med lavest rente.
- Valutakursen kunne ikke avvike mer enn 2,25 % fra den som var fastlagt gjennom EMS (slingringsmonnet ble utvidet til 15 % i 1993).
- Underskuddet på statsbudsjettet skulle ikke være mer enn 3 % av BNP, og statsgjelden skulle ikke utgjøre mer enn 60 % av BNP.

Valutapolitikken er tiltak fra offentlige myndigheter som regulerer innførsel og utførsel av en valuta (transaksjonsreguleringer) og utformingen av de ordningene som fastsetter valutakursen (kurspolitikk). Omfanget av transaksjonsreguleringer er drastisk redusert i de fleste land siden begynnelsen av 1980-tallet. I kurspolitikken er det to hovedmuligheter. Myndighetene kan velge en flytende valutakurs ved å la valutakursen bestemmes av tilbud og etterspørsel etter valutaen i markedet alternativt kan myndighetene innføre en fast kurs, ved å pålegge sentralbanken å kjøpe og selge valuta for å holde kursen stabil i forhold til en annen valuta eller en gruppe valutaer, gjerne kalt en valutakurv. Valutakurspolitikken kan benyttes til å stimulere eksportbedriftenes konkurransevne overfor andre land. Dersom sentralbanken presser kursen på valutaen nedover slik at den blir mindre verd i forhold til utenlandsk valuta, vil landets eksportvarer bli billigere i utlandet i forhold til andre lands varer. Importerte varer blir derimot dyrere. Det styrker nasjonale produsenter, men fører samtidig til prisstigning. Dette er umulig som nasjonal politikk når egen valuta er avskaffet. I dag har vi globalt sett frie kapitalbevegelser. Slike kapitalbevegelser er ikke noe nytt fenomen verken i Europa eller internasjonalt. Forskjellen er at en eventuell spekulasjon mot euroen vil ramme alle de

deltakende landene samtidig, uten at de kan justere valutaen eller rentenivået hver for seg. Behovet for stor tillit i disse finansmarkedene har gjort at ECB heller ikke i sine daglige markedsoperasjoner forsøker å styre kursen på euro.

Pengepolitikk er måten offentlige myndigheter forsøker å påvirke tilbudet og etterspørselen etter kapital i samfunnet på. Etterspørselen etter kapital bestemmes først og fremst av rentenivået. Virkemidlene myndighetene har for å påvirke rentenivået, er sentralbankens rente på lån til bankene. I tillegg kan offentlige myndigheter påvirke tilbudet av kapital ved å regulere pengemengden eller gjennom lovbestemte krav til banker og kredittinstitusjoner om at de bare skal låne ut en viss del av sin kapital (reservekrav), eller at de skal plassere deler av sin kapital i sentralbanken (plasseringskrav). Sentrale mål i den økonomiske politikken kan ivaretas gjennom pengepolitiske virkemidler. Dersom man øker kredittilgangen eller bedrer vilkårene for låneopptak ved å redusere rentenivået, stimuleres den økonomiske aktiviteten, noe som igjen vil øke sysselsettingen. Det kan imidlertid lett føre til inflasjon, fordi det blir mer penger i omløp i økonomien. Dersom myndighetene oppfatter dette som et problem, og det gjør de fleste, vil man kunne dempe inflasjonen ved å heve rentenivået eller inndra kapital gjennom økte reserve- og plasseringskrav til banker og kredittinstitusjoner. Både høy sysselsetting og lav prisstigning er mål som kan oppnås gjennom pengepolitiske virkemidler. Innenfor ØMU har ikke det enkelte medlemsland kontroll over rentesettingen. Det er Den europeiske sentralbank som utøver de 16 euro-landenes pengepolitikk. Den europeiske sentralbank bestemmer rentenivået på sine og de nasjonale sentralbankenes utlån til banker og kredittinstitusjoner. Den styrer også valutareservene og har enerett til å utstede pengesedler.

I henhold til Maastrichttraktaten er Den europeiske sentralbankens primære mål er å opprettholde prisstabilitet. Pengeunionen fjerner de nasjonale myndighetenes evne til å påvirke økonomien gjennom styringsrente, dvs. de kan bare påvirke økonomien i fellesskap, med den samme styringsrenten. Innenfor pengeunionen er dette virkemiddelet et fullgodt alternativ dersom medlemslandenes økonomier svinger i takt, dvs. at de trenger å stimuleres med lav rente på samme tid og eventuelt bremses med høy rente på akkurat samme tid. Det er her Maastricht-kriteriene kommer inn for å harmonisere de nasjonale økonomiene i forkant av innføringen av euroen. Dette lyktes bare delvis, noe man nok var klar over når euroen ble innført. Som Claes og Førland skriver i avsnittet 'Intern asymmetri': «i 2002, var veksten i BNP i Irland 6,9 %, mens den var 0,9 % i Tyskland. Mens Irland da kunne trenge en høy rente for å dempe presset i økonomien, kunne Tyskland trenge en lav rente for å stimulere den økonomiske aktiviteten. Selv om landene i pengeunionen har nærmet seg hverandre når det gjelder inflasjon, langsiktig rentenivå og budsjettunderskudd, spriker utviklingen fortsatt når det gjelder økonomisk vekst og sysselsetting. Dermed kan den pengepolitikken som Den europeiske sentralbank fører, være riktig for et tenkt gjennomsnitt av EU-landene, men enten for kontraktiv eller for ekspansiv for den faktiske økonomiske situasjonen i medlemslandene.»

Siden euroen gjør at de nasjonale økonomiene enkeltvis ikke kan stimuleres med pengepolitiske virkemidler, kan enkelte land tenkes å forsøke å stimulere økonomisk vekst og sysselsetting med finanspolitiske virkemidler, det vil si ved å øke underskuddet på statsbudsjettet, enten ved å redusere innbetalingene til det offentlige (senke skatter og avgifter) eller ved å øke det offentliges utgifter (øke overføringer eller offentlig næringsvirksomhet). Dette kalles å føre en *ekspansiv* finanspolitikk. Dersom myndighetene ønsker å dempe aktiviteten i økonomien og redusere faren for inflasjon, kan de føre en *kontraktiv* finanspolitikk. Det vil si å øke innbetalingene eller redusere utgiftene på statsbudsjettet. I et land utenfor pengeunionen vil en ekspansiv finanspolitikk vanligvis øke rentenivået, noe som vil tiltrekke utenlandsk kapital og dermed heve valutakursen. Virkningen av de finanspolitiske tiltakene blir da helt eller delvis borte fordi prisen på innenlandske varer

stiger i forhold til utenlandske varer, konkurranseevnen svekkes og veksten stagnerer. Dersom et enkelt land fører en slik ekspansiv finanspolitikk innenfor pengeunionen, blir disse negative penge- og valutamessige effektene fordelt på alle medlemmene i pengeunionen fordi de har en felles valuta, mens de positive effektene av den ekspansive finanspolitikken kan forbeholdes egne borgere. Det er derfor nødvendig å begrense medlemslandenes underskudd på statsbudsjettet også etter at de har gått med i pengeunionen. I 1997 vedtok EU en såkalt stabilitets- og vekstpakt som tok sikte på å skape budsjettmessig disiplin blant landene i pengeunionen, samtidig som landene må ha finanspolitisk handlingsrom til å håndtere særegne økonomiske sjokk og konjunkturedringer.

Pakten legger klare føringer for medlemslandenes budsjettpolitikk, selv om statsbudsjettet formelt er medlemslandenes eget anliggende. Særlig viktig er kravet om at underskuddet på statsbudsjettet ikke skal overstige tre prosent. Kommisjonen skal overvåke landenes budsjettsituasjon og utviklingen i statsgjelden. Dersom Kommisjonen mener det foreligger eller kan komme til å foreligge et budsjettunderskudd større enn tre prosent, skal den utarbeide en rapport til Rådet. Rådet vil så anbefale medlemsland å iverksette de nødvendige tiltak innen fire måneder. Dersom medlemsland ikke iverksetter tiltak, eller tiltakene er utilstrekkelige, kan landet bli ilagt en bot på 0,2 % av BNP pluss et tillegg avhengig av hvor mye mer enn tre prosent underskuddet på statsbudsjettet er. I sum kan ikke boten utgjøre mer enn 0,5 % av BNP. Dersom medlemslandene rammes av en rask og kraftig økonomisk konjunkturedgang, definert som et fall i BNP på to prosent, vil ikke et stort budsjettunderskudd bli møtt med slike tiltak som beskrevet over.

Vi kan forvente at studenter med en viss bakgrunn i samfunnsøkonomi kan velge denne oppgaven. Så lenge disse holder seg til myndighetenes politiske handlefrihet er det ingen grunn til å straffe bruk av samfunnsøkonomiske begreper og resonnement. Rene økonomiske fremstillinger uten referanse til politiske myndigheter bør imidlertid ikke premieres.

Oppgave C: Fiskerisamarbeidet Norge-Russland

Les den vedlagte kronikken om norsk-russisk fiskerisamarbeid.

- **Hvilke grupper eller aktørers interesser er det forfatteren mener blir ivaretatt av dette samarbeidet?**
- **Hvilket teoretisk perspektiv (realisme, liberalisme eller konstruktivisme) mener du kronikkforfatteren i hovedsak resonnerer innenfor? Begrunn svaret.**
- **Gjennomfør en kritisk drøfting av kronikkforfatterens konklusjon ved hjelp av et annet teoretisk perspektiv enn det forfatteren bruker.**

Svaret på det første spørsmålene gir seg litt selv, men tanken er at kandidatene gis anledning til å gi en faglig basert vurdering av den foreliggende teksten. Kronikkforfatteren argumenterer i hovedsak med at alle (bokstavelig talt) er tjent med dette samarbeidet, i alle fall materielt sett. Allmenningens tragedie overkommes, begge land tjener på fiskeeksport, og fiskekonsumenter i Europa får tilgang til spiskammeret. Sikkerhetspolitisk fremstilles samarbeid som å ha en konfliktdependende virkning.

Det andre spørsmålet er vel så mye en test av kandidatenes kunnskap om de teoretiske perspektivene som evne til å lese innholdet i kronikken. Her forutsettes at det kan identifisere perspektivene i teksten. Det mest nærliggende er at kronikken faller inn under liberalismen. Evaluering her må rette seg inn mot hvor godt kandidatene evner å se de teoretiske mekanismene i den empiriske teksten.

Drøftingsdelen er ganske åpen. Gitt en plassering av kronikken innenfor et liberalt perspektiv, vil en realistisk kritikk fokusere på en vurdering av mulige ulikheter i de relative gevinstene mellom Norge og Russland. Videre vil en realist kunne anse de sikkerhetspolitiske aspektene som klart overordnet de (økonomisk) materielle gevinstene. Her vil gode kandidater se hen til de omfattende økonomiske sanksjonene som mange land har iverksatt overfor Russland. Disse har den egenskapen at de også påfører landene som iverksetter sanksjonene til dels store økonomiske kostnader. Kostander de er villige til å ta for et overordnet sikkerhetspolitisk mål. Det kan være grunn til å spørre, som kronikkforfatteren i og for seg gjør til slutt, om ikke det samme resonnementet burde gjelde for dette fiskerisamarbeidet.

En konstruktivistisk kritikk kan komme til samme konklusjon, med vektlegging av Russland eklatante brudd på internasjonal rett og normer for mellomstatlige relasjoner. Det kan normativt sett fordømmes at Norge forhandler fiskekvoter med representanter for en regjering som høyst sannsynlig står for klare brudd på menneskerettighetene, Genève-konvensjonene, FN-pakten og sannsynligvis vil dømmes for forbrytelser mot menneskeheten.

Kronikken gir en ramme for oppgaven, men evalueringen må naturligvis basere seg på hvor systematisk og vitenskapelig kandidatene evner å gjennomføre både lesningen og vurderingen av selve teksten, og den analytiske kvaliteten på drøfting basert på de teoretiske perspektivene.

Norge og Russland er enige!

Fiskeribladet, 25. oktober 2022

Av Geir Hønneland, seniorforsker ved Fridtjof Nansens Institutt.

Norge og Russland har blitt enige om fiskekvoter for 2023, og om å videreføre en rekke andre tiltak som skal sikre bærekraftig forvaltning av ressursene i Barentshavet. Den norsk-russiske fiskerikommisjonen har sittet sammen i en og en halv uke, riktignok digitalt. Og nå er resultatet klart.

For det første er dette godt nytt for ressursgrunlaget i ett av verdens rikeste fiskefelt, inkludert verdens største torskestamme. Som kyststater har Norge og Russland et felles ansvar for å forvalte fiskebestander som går fram og tilbake mellom deres respektive økonomiske soner, til beste for framtidige generasjoner.

Det dreier seg også om matvaresikkerhet her og nå – Barentshavet er den viktigste leverandør av høykvalitet sjømat i Europa, rett og slett et spiskammer i vår del av verden.

Oppsiktsvekkende godt samarbeid

For det andre er det en seier for forskningsbasert forvaltning – kvotefastsettelsen er basert på vitenskapelige anbefalinger, i år som tidligere år. Russland ble i vår kastet ut av Det internasjonale havforskningsrådet (ICES), men norske og russiske forskere har klart å opprettholde det bilaterale samarbeidet og utarbeide kvoteanbefalinger for fellesbestandene i Barentshavet, slik de alltid har gjort. Og kommisjonen har basert sine kvoter på disse anbefalinger, innenfor rammene av de handlingsregler de tidligere har blitt enige om.

For det tredje viderefører avtalen et veletablert og egentlig ganske oppsiktsvekkende godt samarbeid mellom NATO-landet Norge og Russland, som har klart seg gjennom kald krig, politiske omveltninger i Russland og tiltagende politisk tilstramning de senere år – og nå også russisk angrepskrig i Ukraina og stigende nervøsitet i Norge.

De to kyststatene har ikke bare en forpliktelse til å drive bærekraftig forvaltning; de har også en førsterett til ressursene i området. Før kyststatene på midten av 1970-tallet fikk mulighet til å etablere 200-mils økonomiske soner, tok andre europeiske stater en betydelig større andel av

fisken i Barentshavet. Siden har Norge og Sovjetunionen/Russland kunnet beholde størstedelen av ressursene for seg selv.

I begges interesse

Den viktigste lærdommen vi kan dra av dette er at Norge og Russland har grunnleggende like interesser i barentshavsfiskeriene, ikke minst i å opprette det bilaterale forvaltningsregimet, inkludert gjensidig tilgang til hverandres økonomiske soner.

De østlige deler av Barentshavet, altså russiske farvann, er først og fremst et oppvekstområde for den dyrebare torsken. Senere i livssyklusen trekker den vestover inn i norske farvann. Dersom Norge skulle stenge russiske fartøy ute av norsk økonomisk sone, noe som i verste fall kunne vært en konsekvens av en ikke-avtale med russerne, hadde de russiske fiskerne vært hensatt til å høste av småfisken i øst. Dette er ikke i deres økonomiske interesse – småfisken er ikke så interessant på det globale markedet – men like mye er det ikke i norsk interesse.

Når russerne tar småfisk istedenfor moden fisk lenger vest, ødelegges ressursgrunlaget.

Dersom Norge skulle bryte forvaltningssamarbeidet med Russland, ville det først og fremst vært en symbolhandling, en ytterligere stadfestelse av vår forakt for russisk framferd i Ukraina. Materielt sett ville ingen tjent på det, verken Norge, Russland eller omverdenen som nyter godt av vårt nordlige spiskammer.

Om det likevel ville være verdt det, er en avveining våre politikere må ta. Enn så lenge har de konkludert med at det beste av to onder er å fortsette å sitte ved samme bord som krigsmakten i øst.

Del 2: Spørsmål (kortsvar) – besvar tre av spørsmålene

D: Gjør kort rede for noen sentrale årsaker til mellomstatlig krig på alle de tre analysenivåene: individ, stat og system.

Pensum: Grieco s.219-232.

Denne oppgave er i sin helhet relatert til kapittel 6 i Grieco mfl. som har tittelen «War and its Causes». Kapittelet er organisert langs analysenivåene, så alle som har lest dette kapittelet og eventuelt gjort seg noen notater bør være i stand til å gi en presis redegjørelse for de tre kategoriene av årsaksforklaringer. På forelesningene er følgende oppsummering av dette brukt:

- **Individnivå:**
  - Feiloppfatninger
  - Stress i krisesituasjoner
  - Gruppetenking, motargumenter kommer ikke opp i dagen
  - Over-optimistiske ledere, antar at krigen kan vinnes lett og raskt
- **Statsnivå:**
  - Økonomisk system – marxistisk argument
  - Institusjonelle begrensninger på statsledere
  - Politisk system
  - Det militær-industrielle kompleks
  - Nasjonalisme
  - Land med likestilling mellom kjønn synes å ha mindre militære konflikter med andre stater

- **Internasjonale nivå:**

- Anarkiet gjør det vanskelig å:
  - avdekke statenes maktressurser og deres sanne interesser og preferanser
  - binde statene til å overholde avtaler og kun bruke ikke-voldelige maktmidler

E: Forklart kort hva som menes med negative eksternaliteter og almenningens tragedie (Tragedy of the Commons) og hvorfor de skaper miljø- og naturressurs problemer.

Pensum: Grieco s. 472-475.

Basert på pensum er de to begrepene presentert som følger på forelesningen:

- Negative eksternaliteter
  - Def.: En eksternalitet oppstår når en økonomisk aktivitet påvirker andre på en måte som ikke er reflektert i markedstransaksjonen (prisen på varen). De samfunnsøkonomiske grensekostnadene er høyere enn de bedriftsøkonomiske grensekostnadene.
  - Eks: Plast i havet, utslipp av skadelige stoffer til vann og luft, osv.
- Allmenningens tragedie (tragedy of the commons)
  - Def.: En situasjon der naturressurser blir sterkere belastet enn det som er samfunnsøkonomisk gunstig. Den enkelte aktør utnytter resursen uten å ta hensyn til de samlede (allmenne) konsekvensene for ressursgrunlaget.
  - Eks: Avskoging, overbeite av landområder, overfiske av fiskebestander.
  - Allmenningens tragedie er et eksempel på Fangens Dilemma, det individuelt rasjonelle blir kollektivt irrasjonelt.

Grieco gir deretter flere eksempler på problemer knyttet til miljø- og naturressurser, som også ble nevnt på forelesningen:

- I atmosfæren
  - Ozonhullet - løst
  - Klimaendring – fortsatt uløst
- I havet
  - Forurensing av hav og ferskvann
  - Overbeskatning av marine ressurser
- På land
  - Avskoging – også koplet til klimaendring og artsmangfold, særlig når det gjelder den tropiske regnskogen

Vi kan forvente at studentene vil bruke disse til å anskueliggjøre de to begrepene. Det vil styrke besvarelsen, forutsatt at eksemplene er relevante. Lange beskrivelser av miljøproblemer vil ikke ytterligere styrke besvarelsen.

F: Gjør kort rede for noen faktorer som bestemmer et lands utenrikspolitikk på alle de tre analysenivåene: individ, stat og system.

Pensum: Grieco s.132-153

Grieco deler kapittelet om utenrikspolitikk i tre: først 'core concepts', deretter 'sources of foreign policy' og til slutt 'sources of foreign policy change'. Sentrale begreper er presentert på forelesningen, men det påfølgende skille mellom årsaker og årsaker til endring, er ikke reflektert i forelesningene. Den bør heller ikke forventes på et kortspørsmål som dette. Det viktigste er at kandidatene har noen punkter på hvert nivå.

På forelesningene ble forklaringsfaktorene presentert som følger:

- Eksterne faktorer (outside-in), **egenskaper ved:**
  - Det internasjonale systemet (Strukturell realisme, antall maktpoler)
  - Beslutningssituasjonen (Kriser)
  - Andre aktørers handlinger (Relasjoner, aksjon-reaksjonsmønstre, eskalering)
- Interne faktorer (inside-out), **egenskaper ved:**

- Territoriet og dets beliggenhet (attraktivt strategisk, naturressurser osv.)
- Det nasjonale politiske system (demokrati eller diktatur)
- Regime, regjering eller den politiske elite (rød-grønn eller Blå-blå regjering)
- Den enkelte beslutningstaker (Jonas Gahr Støre, Ine Eriksen Søreide, Anniken Huitfeldt)

Grieco starter med nasjonale ledere og deres 'beliefs', deretter nasjonale institusjoner og politikk (hvor Kina og USA kontrasteres), for så å trekke inn offentlig opinion, interessegrupper og media, og avslutte med geografiske betingelser og relative økonomiske og ressursmessige kapabiliteter. Dette følger i hovedsak samme mønster som på forelesningene, men i omvendt rekkefølge og nok med noe mer utdypende gjennomgang av de nasjonale samfunnsmessige faktorene. På den planen nøyde forelesningene seg med faktorer knyttet til den statlige beslutningsprosessen, med referanse til Allison's modeller. Disse er også innbakt i Griecos fremstilling.

G: Beskriv rollene til henholdsvis Ministerrådet, Kommisjonen og Parlamentet i EUs beslutningssystem.

Pensum Claes og Førland 163-171

Unionsrådet: Ministerrådet (også bare kalt Rådet) er det viktigste vedtaksorganet i EU. Fram til Enhetsakten (i kraft 1987) var Rådet i praksis alene om denne rollen; siden den gang har Parlamentet fått gradvis større rolle. Vedtak fattes i hovedsak gjennom forhandlinger eller ved votering med kvalifisert flertall, 55% av medlemslandene (15 av 27) som samtidig representerer 65% av befolkningen.

Kommisjonen: I pensum vektlegges særlig Kommisjonens helt sentrale rolle når det gjelder å utarbeide og fremme forslag til vedtak i Parlamentet og Rådet. Kommisjonens bruk av forberedende ekspertkomiteer er også viktig for Kommisjonens rolle som det faglige tyngdepunkt i beslutningsprosessen. I fremstillingen av beslutningsprosedyren trekkes også Kommisjonens rolle som mekler mellom Parlamentet og Rådet fram.

Parlamentet: Når det gjelder Parlamentet beskriver pensum den økende reelle innflytelse Parlamentet har fått i EUs beslutningsprosess. Fra å kun være et rådgivende og kontrollerende organ har Parlamentet nå, under visse betingelser, reell vetorett. Også Parlamentets økte uformelle innflytelse trekkes fram i pensum. Parlamentet har også en kontrollerende rolle overfor Kommisjonen og en viss budsjettmessig innflytelse.

H: NATO er en forsvarsallianse som baserer seg på prinsippet om kollektivt forsvar av medlemslandene. Hvordan kommer dette prinsippet til uttrykk i Atlanterhavspakten (traktaten som etablerte NATO)?

Pensum: Hovi og Underdal s. 84. Grieco behandler NATO flere steder.

Det er flere sider ved det kollektive forsvaret blant NATOs medlemsland. De forventes å bruke tilstrekkelige midler på egne militære styrker, fortrinnsvis 2% av BNP. Disse styrkene står under en felles militær kommando, er integrerte og har jevnlig felles øvelser.

Selve 'utløsningsmekanismen' for det kollektive forsvaret er ordlyden i Atlanterhavspaktens artikkel fem, som er på norsk har følgende ordlyd:

Partene er enige om at et væpnet angrep mot en eller flere av dem i Europa eller Nord-Amerika skal betraktes som et angrep mot dem alle, og er følgelig blitt enig om at hvis et slikt væpnet angrep finner sted, vil hver av dem under utøvelsen av retten til individuelt eller kollektivt selvforsvar, som er anerkjent ved artikkel 51 i De forente nasjoners pakt, bistå den eller de angrepne parter ved enkeltvis og i samråd med de andre parter straks å ta slike skritt

som den anser for nødvendig, derunder bruk av væpnet makt, for å gjenopprette det nord-atlantiske områdes sikkerhet.

Artikkelen er kun anvendt en gang: 12. september 2001, som et kollektivt svar på terrorangrepet mot World Trade Center dagen før. Anvendelsen ble nevnt på forelesningen, men er så vidt jeg kan bringe på det rene ikke nevnt verken hos Grieco eller Hovi og Underdal.